

Nr 406.

Av herr Weijne, *angående beredande åt ämnena modersmålet och räkning av en stärkt ställning vid rikets folkskolor.*

Kritiken mot folkskolans arbetsresultat brukar väsentligen ta sikte på — om man bortser från striden om kristendomsundervisningen — två ämnen: modersmålet och räkning. Det ligger något sunt i detta. Man kräver inte av folkskolan, att den skall kunna meddela sina elever alla möjliga kunskaper. Man är nöjd, om skolan når ett gott resultat i de mest elementära ämnena.

I vad mån kritiken är berättigad, är vanskligt att avgöra. Ofta skjuter den över målet. Stundom beror den på missförstånd. Så var t. ex. förhållandet med en volontärs rättskrivningsprov, som förra året gick genom pressen. I detta fall hade en felskrivning av betyg förekommit. Redan den enkla landsbygdsskola, där han under barnaåren åtnjutit undervisning, hade ansett honom undermålig i ämnet. I allmänhet förbiser kritiken folkskolans skyldighet att ta emot *alla* och omöjligheten att bibringa goda kunskaper, där förståndsniån är synnerligen låg.

Mera fruktbart än att diskutera kritikens berättigande är emellertid att granska möjligheterna att nå bättre resultat i de omnämnda ämnena. Det bör då redan från början poängteras, att dessa ämnen äro folkskolans viktigaste. Det är nog bra med kunskaper i skolans övriga ämnen, men modersmålet och räkning utgöra själva grunden för den medborgerliga bildning, som folkskolan avser att bibringa. Dessa ämnen skola ge eleverna verktygen för inhämtande av vetande på andra områden. I folkskolan blir inte frågan den: är det nyttigt med kunskaper i geografi, naturkunnighet etc.? Den saken behöver inte diskuteras. I stället måste problemställningen bli: hur mycken tid kan offras på mindre viktiga ämnen, när skolan måhända icke hinner göra eleverna förtrogna med det egna modersmålet?

Säkerligen har det inte enbart varit till gagn för skolan, att den haft så utmärkta förespråkare för de olika ämnena. Allt har måst beredas plats. Många vackra ord ha sagts om än det ena och än det andra ämnet för att i trängseln ge det så gott utrymme som möjligt. Det är självklart, att skolans båda huvudämnen blivit lidande, trots att de bort inta en särställning.

Det måste emellertid erkännas, att 1919 års undervisningsplan betydde ett stort framsteg för modersmålsundervisningen. Kunskaperna i detta ämne äro otvivelaktigt nu bättre, än vad tidigare varit fallet. Särskilt ha undervis-

ningsmetoderna förbättrats. Det är därför för utökning av tiden, som jag anser ytterligare åtgärder vara erforderliga.

Enligt den gällande undervisningsplanen har modersmålet i de flesta heltidsläsande skolor 8—10 veckotimmar i de högre klasserna. För räkning och geometri äro nästan genomgående 5 veckotimmar anslagna. Anmärkas bör, att hela den obligatoriska undervisningstiden per vecka är 30 timmar.

Särskilt måste tiden för skrivning anses knapp. Den utgör i allmänhet endast 5 timmar per vecka, och i detta timantal skall även språklära beredas plats.

En utökning av tiden för såväl räkning som skrivning måste anses vara i hög grad till undervisningens fromma. Det har heller inte saknats krav i denna riktning. Så ingav hushållningssällskapens ombudsmöte för ett par år sedan en framställning till Kungl. Maj:t, som bl. a. innebar, att man önskade mera tid för modersmålet och räkning. Samma krav har senare framkommit från åtminstone en större lärarsammanslutning. Och att inte flera framställningar gjorts från lärarehåll, torde bero på att man anser, att 1919 års undervisningsplan ännu prövats under rätt kort tid.

Givetvis är en utökning av tiden för de nämnda ämnena ännu mera önskvärd i de halvtidsläsande skolorna. Här har man i den vanligaste skolformen endast 2½ veckotimmar till skrivning och 2 till räkning.

Men om man kan vinna rätt allmän samling kring kravet på utökning av tiden för folkskolans huvudämnen, är det svårare att vinna enighet om varifrån tiden skall tagas. Ja, många torde rent av påstå, att intet ämne kan avstå något av sin knappt tillmätta tid.

För min egen del håller jag före, att man skulle kunna minska tiden för undervisning i historia, geografi och naturkunnighet på det högre folkskolestadiet. Dessa ämnen ha i de högsta skolformerna i allmänhet 8 timmar per vecka. Här skulle en beskärning kunna äga rum. Samtidigt kunde man som en motvikt mot mångläseriet och för vinnande av bättre resultat införa periodläsning. Man kunde t. ex. ge de nämnda ämnena sammanlagt 5 timmar per vecka och läsa växelvis ett ämne på samtliga för de tre ämnena anslagna veckotimmarna. På det lägre stadiet — särskilt de båda första skolåren och i halvtidsläsande skolor — torde någon tid kunna tagas från ämnet hembygdskunskap med arbetsövningar.

Det kan synas egendomligt att föreslå minskning av undervisningstiden för t. ex. naturkunnighet. De senaste årens tekniska utveckling har ju gjort, att undervisningsstoffet i stället undergått en stark ökning. Häremot må emellertid invändas, att den tanken alltmer gör sig gällande, att det uppväxande släktet väl bör ha en fast stomme av kunskaper, men att dessa böra begränsas och den unge för övrigt lära sig att söka kunskapen, när han behöver den. Även i arbetarehemmen börjar man att använda uppslagsböcker. Och vill man fördjupa sina kunskaper i ett visst ämne, finns den fria folkbildningsverksamheten, korrespondenskurser etc. De offentliga biblioteken bjuda på rikhaltig och populärt skriven litteratur. För att kunna använda alla dessa möjligheter kräves dock så goda kunskaper som möjligt i bl. a. modersmålet.

När riksdagen förra året fattade beslut om skolreformen, gav den också modersmålet och räkning en särställning i så måtto, att eleverna vid sitt inträde i den högre skolan endast skulle undergå prövning i dessa ämnen. I detta sammanhang kan också nämnas, att riksdagen genom sitt beslut angående gymnasiets organisation riktade ett hugg mot mångläseriet på det högre skolstadiet. 1919 års undervisningsplan är för närvarande föremål för revision med hänsyn till de vunna erfarenheterna. Tidpunkten är därför synnerligen lämplig för en utökning av tiden för modersmålet och räkning.

Med stöd av det anförda tillåter jag mig vördsamt föreslå,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att vid revision av den för rikets folkskolor gällande undervisningsplanen ämnena modersmålet och räkning måtte erhålla en stärkt ställning.

Stockholm den 31 januari 1928.

Josef Weijne.

I motionens syfte instämma:

Ernst Lundgren.

Harald Hallén.

A. W. Lundén.

Gust. Mosesson.

J. W. Mårtenson.
